

620

eiro – vidēji tik daudz 2018. gadā vienam ceļotājam no Latvijas izmaksājis atpūtas brauciens uz ārzemēm, un tas ir visai ievērojami – par 210 eiro vairāk nekā 2017. gadā, liecina tūrisma uzņēmuma *Latvia Tours* veidotā *Ceļojumu indeksa* dati.

LATVIJAS IEDZĪVOTĀJU VIDŪ šoziem iecienīti ceļojumu galamērķi ir gan netālās valstis – Igaunija un Lietuva (att.), Somija un Zviedrija –, gan arī eksotiskās zemes – Ēģipte, Arābu Emirāti, Taizeme, Šrilanka, Kanāriju un Maldivu salas. «Mūsdienās aviosatiksmē ir intensīvāka nekā senāk, tāpēc eksotiskie ceļojumi vairs nav luksusa prece.» skaidro SIA *Latvia Tours* direktore Ieva Keiša.

u vērtība

Dati

Pieaugums lielākajās Latvijas ekonomikas nozarēs 2018. gada trešajā ceturksnī, %

- Ekonomika kopumā: **4,7%**
 - Tirdzniecība: **0,6%**
 - Operācijas ar nekustamo īpašumu: **3,3%**
 - Apstrādes rūpniecība: **0,8%**
 - Transports un uzglabāšana: **8,2%**
 - Būvniecība: **10,3%**
 - Komerpcalpojumi: **4,4%**
- Avots: Centrālā statistikas pārvalde

porta pieaugums kopš 2000. gada ir bijis 21%, bet pēdējos piecos gados (2013.–2017.) šis rādītājs bijis 23%. Savukārt tūrisma un biznesa pakalpojumu eksporta pieaugums pērn varētu būt bijis līdzīgs šīs nozares kopējam apjomam 2003. gadā. «Šo dažādu nozaru datu uzskaitījumu varētu turpināt. Mainās arī rūpniecības struktūra. 2010. g. gadā metālapstrādes, mašīnbūves, ķīmijas un farmācijas daļa bija 20%, šogad tā ir ap 30%, nākamās desmitgades vidū būs ap 40%. Te acīmredzami darbojas sniega bumbas efekts. Kāpjot strauja potenciālā pieauguma nozaru daļai ekonomikā, arī valsts ekonomika var augt straujāk. Taču tas, protams, nav vienīgais faktors, jāvērtē arī darbaspēka pieejamības ietekme,» spriež P. Strautiņš.

Viņš pieļauj, ka šogad straujāk augs pievienotā vērtība apstrādes rūpniecībā. «2018. g. gadā šī nozare sagādāja vilšanos, lielā mērā tāpēc, ka kritās ražošanas apjoms pārtikas pārstrādē. Šīs nozares izredzes nav pašas izcilākās, taču ilgtermiņā vajadzētu būt pieaugumam,» uzsver *Luminor* eksperts. Savukārt kā bremzējošu faktoru mūsu valsts ekonomiskajai izaugsmei P. Strautiņš min globālās norises. Viņā pārstāvētā banka prognozē, ka šogad Latvija var sasniegt pat 3,6% vērtu ekonomisko izaugsmi. Salīdzinājumam – iepriekšējam gadam tika prognozēts 4,7% kāpums. Šādu pieauguma tempu, rēķinot gada izteiksmē, mūsu valsts ekonomika piedzīvoja arī pagājušā gada trešajā ceturksnī, un līdzīgs tas bija arī 2018. gada pirmajos trijos ceturksņos salīdzinājumā ar atbilstošo periodu 2017. gadā. Divas potenciāli straujāk augošās nozares šogad varētu būt būvniecība un IT joma, liecina prognozes. ●

Jāattīsta konkurētspējīga ekonomika

Šogad plānots sākt pilotprojektu **Latvijas inovāciju un tehnoloģiju atbalsta fonda izveidei**

Tālis Juhna*

KĀ straujāk palielināt augstu tehnoloģiju uzņēmumu skaitu Latvijā? Ir nepieciešamas ilgtermiņa investīcijas, kas dotu iespēju uzņēmumiem ieguldīt pētniecībā un attīstībā (P&A). Privāto investoru finanšu piesaiste P&A ir būtiska, taču, kā rāda iepriekšējā Latvijas pieredze, mazai valstij ilgs un grūts process. Tomēr, ja rīkojas gudri, tad valsts var būt veiksmīgs investors. Par šādu pieeju ir vienojusies Saeima, dodot zaļo gaismu Latvijas inovāciju un tehnoloģiju atbalsta fonda veidošanai. Ideju atbalsta gan uzņēmēji, gan akadēmiskā vide.

2019. gadā plānots uzsākt pilotprojektu Latvijas inovāciju un tehnoloģiju atbalsta fonda izveidei. Šī fonda pamatmērķis būtu vienotas inovāciju pārvaldības un tehnoloģiju pārneses ekosistēmas izveide, lai panāktu straujāku un ilgtspējīgu Latvijas tautsaimniecības struktūras transformāciju uz tehnoloģiski ietilpīgāku preču un pakalpojumu ražošanu, no kā labumu gūtu visa sabiedrība. Iecerēts, ka fonda, par kura izveidi atbildēs ir Ministru kabinets, ikgadējais finansējums no 2021. gada būs ne mazāks par 50 miljoniem eiro.

Nelikt uz vienas kārts

Šobrīd vairāk nekā pusi zinātnes un inovācijas finansējuma Latvijā veido Eiropas Savienības (ES) struktūrfondi. Tā nav uzskatāma par ilgtspējīgu politiku, īpaši ņemot vērā to, ka kopējie ieguldījumi pētniecībā un attīstībā Latvijā šobrīd ir teju zemākie Eiropā. 2017. gadā tie bija 137,9 miljoni eiro jeb 0,51% no iekšzemes kopprodukta, liecina Centrālās statistikas pārvaldes dati. Investīcijas zinātnē un inovācijā nenodrošina ātru atdevi. Inovatīvu augsti tehnoloģisku risinājumu ra-

▲ **IDEJU** par Latvijas inovāciju un tehnoloģiju atbalsta fonda veidošanu atbalsta gan uzņēmēji, gan akadēmiskā vide.

FOTO - AIVARS LIEPIŅŠ, DIENAS MEDIJI

dīšanai un ieviešanai tirgū nepieciešami apmēram 10–15 gadi, bet struktūrfondu programmas ir terminētas.

Turklāt, lai arī ES fondu finansējums būs pieejams arī turpmāk, tā apmērs samazināsies. Šādā situācijā likt pusi mūsu attīstības uz vienas – struktūrfondu – kārts ir riskanti. Tas arī ir galvenais iemesls, kāpēc radās ideja par centralizētu, nefragmentētu pieeju inovācijas attīstības atbalstam, ilgtermiņā – vismaz 25 gadus – konkursu ceļā finansējot aktivitātes, kas noved pie jaunu augstas pievienotās vērtības produktu, uzņēmumu rašanās, esošo uzņēmumu inovācijas kapacitātes palielināšanās un nākamās paaudzes inovatoru sagatavošanas.

Neatkarīga izvērtēšana

Fonds jāveido no valsts līdzekļiem, izvērtējot esošo programmu efektivitāti un lietderīgumu un aizvietojot ar jaunām tās programmas, kam beidzas ES struktūrfondu atbalsts. Privātā sektora finan-

sējums būtu obligāts projektiem, kas tiek īstenoti pēc uzņēmumu pasūtījumiem, nodrošinot pētījumu un industrijas mijiedarbību.

Izšķirīgi ir nodrošināt fonda lēmumu caurspīdīgumu, paša tā darbību nepadarot administratīvi smagnēju. Tik mazā valstī kā Latvija viegli var rasties interesu konflikti, tāpēc fonds ir jāveido tā, lai tas varētu saglabāt neatkarību kā no zinātniskām institūcijām, tā politiskām partijām, zināmā mērā – arī no ministrijām. Latvijas inovāciju un tehnoloģiju atbalsta fondam ir jāīsteno vairāku ministriju (Ekonomikas ministrijas, kā arī Izglītības un zinātnes ministrijas) stratēģiskie mērķi.

Latvijas inovāciju un tehnoloģiju atbalsta fonda pārvaldībai ir jābūt profesionālai – ar pieredzi programmu sagatavošanā un projektu konkursu izsludināšanā. Savukārt zinātniskā izvērtēšana jāveic neatkarīgai starptautisku ekspertu padomei. Fondam un tā pārvaldībai ir jābūt vērstai uz visas sabiedrības, nevis kā-

du grupu labumu. Tas zināmā mērā ir jautājums par kultūras maiņu. Labi piemēri ir *Business Finland* (iepriekš *Tekes* – Somijas Tehnoloģiju un inovāciju aģentūra) un Zviedrijas inovāciju aģentūrā *Vinnova*.

Starp fonda programmām ir jābūt arī agrīnas stadijas atbalstam – pirmsinkubācijai –, kas šobrīd Latvijas jaunuzņēmumu ekosistēmā faktiski ir iztrūkstošais posms. Taču bez šāda atbalsta privātu investīciju piesaiste agrīnas stadijas biznesa idejām ir apgrūtināta, lai gan nereti kapitāls, kas nepieciešams jaunuzņēmuma kapacitātes paaugstināšanai, nav pārlieku liels. Te jāņem vērā tas, ka privāto investoru interesi un finansējumu uzņēmumam ir vieglāk piesaistīt nākamajās attīstības stadijās, nevis pašā biznesa sākuma posmā.

Ko tas dos?

Pilotprojektā, ko iecerēts sākt šogad, varētu tikt aprobētas dažas no fonda iespējamajām programmām, lai varētu pre-

Augstskolām prasa, cik darba vietu ar augstu pievienoto vērtību un atalgojumu radīts to darbības rezultātā

cizāk izvērtēt to lietderību un turpināšanu. Arī visai fonda darbības novērtēšanai būtu jānotiek sasniedzamie rezultāti, lai būtu iespējams izvērtēt investīciju atdevi. Metodes rezultāta novērtēšanai var būt dažādas, piemēram, ASV arvien lielāku popularitāti iegūst no jauna radīto darba vietu rādītājs, respektīvi, ASV augstskolām prasa, cik darba vietu ar augstu pievienoto vērtību un atalgojumu radīts to darbības rezultātā, cik liels tiešs pieaugums ekonomikā ir radīts, cik kompāniju ir nodibināts. Augstskolas darbības rādītājs var būt arī publikāciju vai pārdoto patentu skaits, taču šajā gadījumā tas nebūs vienīgais mērķis. Mērķis ir attīstīt starptautiskā mērogā konkurētspējīgu ekonomiku.

Ko Latvijai dos vienotas inovāciju pārvaldības un tehnoloģiju pārneses ekosistēmas izveide? Drošības sajūtu tiem cilvēkiem, kuri grib palikt Latvijā un ilgtermiņā nodarboties ar inovāciju. Tā nebūs naudas garantija, bet gan apliecinājums, ka labi sagatavotiem projektiem finansējums būs pieejams ilgtermiņā un nebūs jāpārtrauc sāktais pētnieciskais darbs finansējuma nepieejamības dēļ. ●

*Rīgas Tehniskās universitātes zinātņu prorektors

Ministre: būs rezultāti no investīcijām pētniecībā

Diena.lv

AIZVADĪTĀJĀ gadā Latvijā un citur pasaulē vērotie notikumi ļauj 2019. gadā gaidīt ekonomikas izaugsmi, tomēr prognozējams, ka izaugsme vairs nebūs tik strauja kā iepriekšējos divos gados, norāda līdzšinējās valdības finanšu ministre Dana Reizniece-Ozola un uzsver: «Šogad par zemākiem izaugsmes tempiem nekā pagājušajā gadā liek domāt ekonomikas attīstības palēnināšanās pasaulē,

kā arī sagaidāmā transporta un finanšu pakalpojumu eksporta vājināšanās. Vienlaikus ekonomikas attīstību Latvijā turpinās balstīt spēcīgs privātais patēriņš, ko veicina stabili augošie iedzīvotāju ienākumi un nodarbinātības pieaugums. Starp galvenajiem izaugsmes nodrošinātājiem būs arī investīcijas, saglabājoties straujai Eiropas Savienības (ES) fondu līdzekļu ietilpībai un vienlaikus palielinoties privāto investīciju aktivitātei.» Pagājušajā gadā «ir panākts

ievērojams progress jaunu projektu sākšanā un ES finansējuma atmaksās gan projektu īstenošanai, gan Latvijas valsts budžeta ieņēmumos no vātais patēriņš, ko veicina stabili augošie iedzīvotāju ienākumi un nodarbinātības pieaugums. Starp galvenajiem izaugsmes nodrošinātājiem būs arī investīcijas, saglabājoties straujai Eiropas Savienības (ES) fondu līdzekļu ietilpībai un vienlaikus palielinoties privāto investīciju aktivitātei.» Pagājušajā gadā «ir panākts

dažādām mērķa grupām – 17 365 personas iesaistījušās slimību profilakses pasākumos, 33% atjaunojamās elektroenerģijas tika radīti centrālajā apkures sistēmā, atbalstīti 1885 komersanti, sniegtas 420 rekomendācijas bērnu uzvedības korekcijai, jaunizveidotas 665 darba vietas atbalstītajos uzņēmumos, 6526 tiesu sistēmas darbiniekam paaugstināta kvalifikācija ēnu ekonomikas novēršanai un samazināšanai, ierīkotas 70 jaunas elektriskās transportlīdzekļu

uzlādes stacijas, pārbūvēti, modernizēti un rekonstruēti 295 kilometri autoceļu, tiltu, pārvadu un tuneļu.»

Finanšu ministre arī mudina ņemt vērā, ka «Latvija ir izpildījusi ES fondu maksājumu pieteikumu ikgadējo kumulatīvo mērķi 2018. gadam, par 16% pārsniedzot darbības programmas noteikto 2018. gada mērķi. Attiecīgi Latvijai nav riska zaudēt daļu ES fondu piešķiruma, kā arī turpmākajos gados šāds risks netiek prognozēts.» ●